

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА 3 1955 ГОДА ●

● NO.7 (3033) ●

● ЧАЦВЕР, 1 САКАВІКА, 2007

Мінчанін стварыў “Глобус Беларусі”
 Андрэй Дыбоўскі сфатаграфаву амаль усе архітэктурныя славетасці краіны **Стар. 2**

Любіць жыццё — бачыць прыгажосць “Літаратура і Мастацтва”
 выдала альбом-манаграфію Юрася Малаша **Стар. 2**

Праз агонь і спевы...
 Маскі, пераапананні, лялечныя прадстаўленні...
 Гэта — “спякотная” Масленіца! **Стар. 4**

І ў восемдзесят пяць працуецца плённа

У Нацыянальным мастацкім музеі адкрылася выстава жывапісу, прымеркаваная да 85-годдзя з дня нараджэння народнага мастака Беларусі Міхаіла Савіцкага

Вольга Карнеева

Наведвальнікі маюць магчымасць пазнаёміцца з карцінамі мастака з фондаў музея. Многія з іх прысвечаны падзеям Вялікай Айчыннай вайны, жанчынам. Сярод манументальных палотнаў майстра асобнае месца займаюць гістарычныя партрэты, у тым ліку першадрукара і асветніка Францыска Скарыны, народных паэтаў Беларусі Янкі Купалы і Якуба Коласа, партрэты сучаснікаў.

На адкрыцці выставы міністр культуры Уладзімір Матвейчук адзначыў, што работы юбіяра адметныя духоўнымі і мастацкімі вартасцямі... Ён назваў Савіцкага мастаком з вялікай літары, які развівае і ўмацоўвае беларускую культуру.

Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі Філарэт назваў Міхаіла Савіцкага “працаўніком на ніве нацыянальнага мастацтва”, які ў сваіх творах адлюстравуе “трагізм, прыгажосць, трывогу, надзею і любоў да чалавека”. На яго думку, у работах на тэму Чарнобыля Міхаіл Савіцкі адлюстравуе не толькі экалагічныя, але і магчымыя наступствы

духоўнага крызісу, якія, на жаль, усё часцей праяўляюць сябе ў свеце... Затым Мітрапаліт Філарэт уручыў Савіцкаму ўзнагароду Беларускай праваслаўнай царквы — медаль Свяціцеля Кірылы Тураўскага.

Старшыня прэзідыума Нацыянальнай акадэміі навук Міхаіл Мясніковіч у сваю чаргу назваў Савіцкага “знакавай фігурай для Беларусі”. “Уся ваша творчасць, у якой галоўнае месца належыць чалавеку, з’яўляецца прыкладам служэння Айчыне і беларускаму народу”, — сказаў Міхаіл Мясніковіч.

Напрыканцы мастак падзяліўся сваімі творчымі планами. Расказаў, што зараз працуе над серыяй з чатырох пейзажаў — зіма, вясна, лета, восень, а таксама над партрэтамі Максіма Багдановіча для Нацыянальнай бібліятэкі (дарэчы, для гэтай установы мастак ужо напісаў партрэты Адама Міцкевіча і Аляксандра Пушкіна). Акрамя таго, Міхаіл Савіцкі працуе над эпічнай карцінай, прысвечанай гісторыі канцлагера, які ў гады другой сусветнай вайны знаходзіўся пад Мінскам.

У творчай скарбонцы знакамітага мастака — шмат новых сюжэтаў

ВЕСТКИ

“Лісты ў будучыню”
 Полацкага абярэга

Ірына Цімафеева

Да 1045-годдзя Полацка рыхтуецца незвычайны падарунак: майстры з розных гарадоў шыюць вялікае пано “Полацкі абярэг”. Ініцыятарамі гэтага праекта сталі супрацоўнікі Цэнтра рамёстваў і нацыянальных культур, а таксама члены клуба шматковага шыцця “Рошва”.

Усе рукаворныя “лісты ў будучыню” — вышытыя або звязаныя пано ў шматковай тэхніцы памерам 45x45 сантыметраў. Да 20 мая майстры зробіць з маленькіх вырабаў адно вялікае палатно. На ім з’явіцца герб Полацка і дата “1045”. Пано стане унікальным падарункам гораду — аднаму з самых старажытных не толькі ў Беларусі, але і ў Еўропе.

Дарэчы, у Полацкім цэнтры рамёстваў і нацыянальных культур ужо каля 80 работ. Характэрна, што на гэты раз абярэг шыюць не толькі палачане, але і майстры з Мінска, Брэста і іншых гарадоў краіны. Такім чынам, Полацк стане першым горадам у Беларусі з уласным абярэгам. Пано будзе захоўвацца ў мясцовым гісторыка-культурным музеі. Магчыма, да юбілею горада — 1050-годдзя — да Полацкага абярэга далучацца і новыя работы.

СУСТРЭЧЫ

Палац Тызенгаўзаў — у надзейных руках

На гэты раз герояў чарговай сустрэчы — двое ці нават трое. Асноўны — галоўны ўрач Пастаўскай раённай бальніцы Уладзімір Чакавы. Другі ж прадстаўлены... палацам — шырока вядомым помнікам архітэктурны эпохі класіцызму (другая палова XVIII — першая палова XIX стагоддзя), дбайным гаспадаром якога якраз і з’яўляецца цяпер Уладзімір Мікалаевіч. А ўслед за палацам усплываюць з небыцця яшчэ дзве вельмі цікавыя гістарычныя постаці яго стваральнікаў — падскарбія надворнага літоўскага (сёння гэта гучала б прыкладна як міністр фінансаў) Антонія Тызенгаўза і яго пляменніка, еўрапейскай славы арнітолага Канстанціна Тызенгаўза.

Адам Мальдзіс

Першы з іх, Антоній, быў рэфарматарам, падвоіў даходы краіны, адкрыў у Гродне ажно 47 прадпрыемстваў-мануфактур, а таксама эканамічную, медыцынскую, мастацкую, балетную і іншыя школы і нават выдаваў першую на тэрыторыі сучаснай Беларусі дру-

каваную газету, якая называлася “Газета гродзенская”. Забудаваў плошчу ў Паставах і вуліцу ў Гродне барочнымі дамамі, прызначанымі для рамеснікаў, распачаў узвядзенне пастаўскага палаца. Пераехаў сюды разам з балетнай школай і закончыў тут свой жыццёвы шлях. Другі ж, яго пляменнік Канстанцін Тызенгаўз, завяршыў будаўніц-

тва, стварыў у палацы заалагічны музей (толькі чучал птушак тут налічвалася каля трох тысяч), карцінную галерэю, бібліятэку, разбіў парк, упрыгожаны скульптурамі. Адным словам, зрабіў свой маёнтак культурным і асветным цэнтрам Паззёрнага краю.

Пасля Вялікай Айчыннай вайны ў колішняй рэзідэнцыі славу-

га вестфальскага графскага роду, даўно аселага ў Беларусі, знаходзіцца раённая бальніца, для якой побач пабудаваны яшчэ два корпусы, ужо сучасныя.

Наша сустрэча пачалася з агляду палаца, які, безумоўна, знаходзіцца пад аховай дзяржавы. Ён пасвяжэў пасля рэстаўрацыйнага рамонт, выглядае нібы толькі што

ўзведзены. Каля будынка віднеецца невялікі помнік Канстанціна Тызенгаўза (неўзабаве непадалёку ад яго стане і Антоній). Тэрыторыя навокал упрыгожана скульптурамі пад антычнасць, фантанамі. Дарожкі — таксама пад стыль эпохі класіцызму. А ў адным месцы для агляду нават ускрыты брук часоў Тызенгаўзаў. **→ 3**

Мінчанін стварыў “Глобус Беларусі”

Пяць гадоў таму мінчанін Андрэй Дыбоўскі загарэўся ідэяй сфатаграфавачь усе архітэктурныя славутасці краіны

Юрый Акудовіч

У выніку — мноства паездак і дзвесце тысяч фатаграфій, якія ператварыліся ў сайт “Глобус Беларусі” (www.globus.tut.by). Праехаўшы 80 тысяч кіламетраў, Андрэй Дыбоўскі, дарэчы, сфатаграфавачь больш за сем тысяч старадаўніх будынкаў і змясціў іх фота ў Інтэрнэце.

А пачалося ўсё з Грэцыі. Пабачыўшы на ўласныя вочы Акропаль, а крыху пазней і егіпецкія піраміды, Андрэй быў вельмі ўражаны. У Беларусі ж яму шмат дзе давялося пабываць: здавалася, што наведаў ці не ўсе славутыя мясціны. Ад-

нак, неўзабаве, засумняваўся: не можа быць, каб больш нічога не было! Пачаў пошукі ў Інтэрнэце і на кніжных старонках... І вось аднойчы Дыбоўскі вырашае: за год аб’едзе літаральна ўсё. Мінуў адзін год, другі, трэці... Але і па гэты дзень мінчанін не ўсё, што хацеў, пабачыў.

Як лічыць сам Андрэй, яму засталася сфатаграфавачь яшчэ каля чатырохсот аб’ектаў, пераважная большасць якіх — гэта гістарычныя сядзібы, унікальныя з архітэктурнага пункту гледжання будынкі, гаспадарчыя збудаванні. Фатаграф уапэўнены: рана ці позна пабывае ўсюды.

Непаўторны вобраз Мірскага замку

“Давер” у моладзі ў даверы

Іван Плесаў

У Барысаве пры актыўнай падтрымцы мясцовых уладаў створаны Цэнтр здароўя падлеткаў і моладзі “Давер”

Кожны малады чалавек можа звярнуцца сюды з любым далікатным пытаннем. Пры гэтым ён не сутыкнецца з аніякімі “пікантнымі” сітуацыямі, што даволі часта ўзнікаюць у падобных выпадках. Якраз наадварот: кансультацыі нарколагаў, псіхолагаў, уролагаў, гінеколагаў і іншых спецыялістаў тут ананімныя і бясплатныя. Яшчэ супрацоўнікі Цэнтра заўсёды падтрымліваюць добрым словам. Тым самым ствараюць для хлопца ці дзяўчыны камфортную псіхалагічную атмасферу. У Цэнтры працуе тэлефон даверу, куды могуць пазваніць і атрымаць кансультацыю як самі падлеткі, так і іх бацькі.

Цэнтр здароўя сапраўды карыстаецца ў барысавчан даверам — ён актыўна супрацоўнічае з шэрагам навучальных устаноў, дзе рэгулярна адбываюцца дыспуты, гутаркі, чытаюцца лекцыі, праводзяцца ананімныя анкетаванні, каб паказаць перавагі здаровага ладу жыцця: без алкаголю, тытуню, наркатыкаў. У недалёкай будучыні спецыялісты Цэнтра разам з яго дырэктарам Аленай Азблікавай маюць намер пашырыць абсягі сваёй дзейнасці, бо вопыт стварэння і працы падобных устаноў даўно даказаў, што яны грамадству патрэбныя.

КНІГІ, ЯКІЯ НАМ ДАСЛАЛІ

Любіць жыццё — бачыць прыгажосць

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова “Літаратура і Мастацтва” накладам 1000 асобнікаў выдала альбом-манаграфію Юрася Малаша “Патаемнае найўных мастакоў Беларусі”. Выдала адмыслова: беларускі тэкст выкладзены каліграфічным пісьмом (аўтар — той жа). Да беларускага дададзены пераклады на рускую і англійскую мовы.

Алесь Карлюкевіч

У альбоме-манаграфіі змешчана больш за 70 ілюстрацый. Магчыма, ужо фактам падобнага выдання ў пэўнай ступені акрэслены своеасаблівы прарыў не толькі ў спрыянні да даследаванняў беларускага прымітыву ў выяўленчым мастацтве, але і ў нараджэнні новай хвалі ўвагі да найўнага мастацтва.

Трэба нагадаць, што ў 2005 годзе ў мінскім выдавецтве “Рыфтур” пабачыў свет альбом-каталог з фондаў гісторыка-культурнага музея-запаведніка “Заслаўе” “Беларускія маляваныя дываны”. Аўтарамі ўступнага артыкула і складальнікамі выступілі Ірына Арцём’ева, Юрась Малаш і Аляксандр Рак. Першаштуршком таго “духоўнага абуджэння” стала, відавочна, тая работа, якая на працягу многіх гадоў праводзіцца ў музеі “Заслаўе”. Гэтаму спрыяюць і музейныя зборы, а таксама той архіў, што склаўся ў выніку многіх экспедыцый

супрацоўнікаў запаведніка.

І калі раней мы ведалі беларускае інсітнае мастацтва найперш праз знаёмства з творамі Алены Кіш, а затым і Язэпа Драздовіча, то ў працы Юрася Малаша выявілася выразная спроба калі і не стварыць цэласны партрэт беларускага выяўленчага прымітыву, то хаця б пашырыць нашу ўяўленне, раскрыць атмасферу работы многіх майстроў. Часам некаторыя персанальныя знаёмствы становяцца і ўвогуле адкрыццём новага, дагэтуль няведанага. Філасофія і эстэтыка нацыі ў пэўнай ступені праяўляюцца ў творчасці Алены Кіш (1896-1949), якая “была першай, хто шчодро насыціў нацыянальнае мастацтва беларусаў міфалагічна-казачным святлом народнага светаадчування”. Дываны, населеныя неспадзяванымі звярамі і птушкамі, традыцыйная вада, густа ўсыпаная кветкамі, — ці ж гэта не колеры Беларусі?!

Так, у Алены Кіш — колеры Беларусі. Як і ў Фёда-

ра Сухавілы. Яго “Відок з лебедзямі”, напісаны недзе ў 1950-х гадах, настолькі “шырокі”, што, здаецца, гатовы ўмясціцца ў любую хаціну, стаць цэнтральным відовішчам у пакоях гаспадароў самага рознага сацыяльнага статусу.

У прадмове да даследавання Юрася Малаша кандыдат мастацтвазнаўства, прафесар Рыгор Шаўра адзначае: “Часта творчасць найўных мастакоў кваліфікуецца як непрафесійнае

арсенал выяўленчых сродкаў, здольны сказаць глядачу гэтаксама, як мастак акадэмічнай школы. Па-другое, найўнае мастацтва не падуладна зменам стыляў, часу, як гэта характэрна для прафесійнага...”

Дык што ж хацелі сказаць сваім сучаснікам Язэп Драздовіч, Фёдар Сухавіла, Алена Кіш? Ці пакінулі яны наступнікам свой мастацкі, эстэтычны тэстамент? “Рай” Алены Кіш, напісаны ў 30-х гадах мінулага ста-

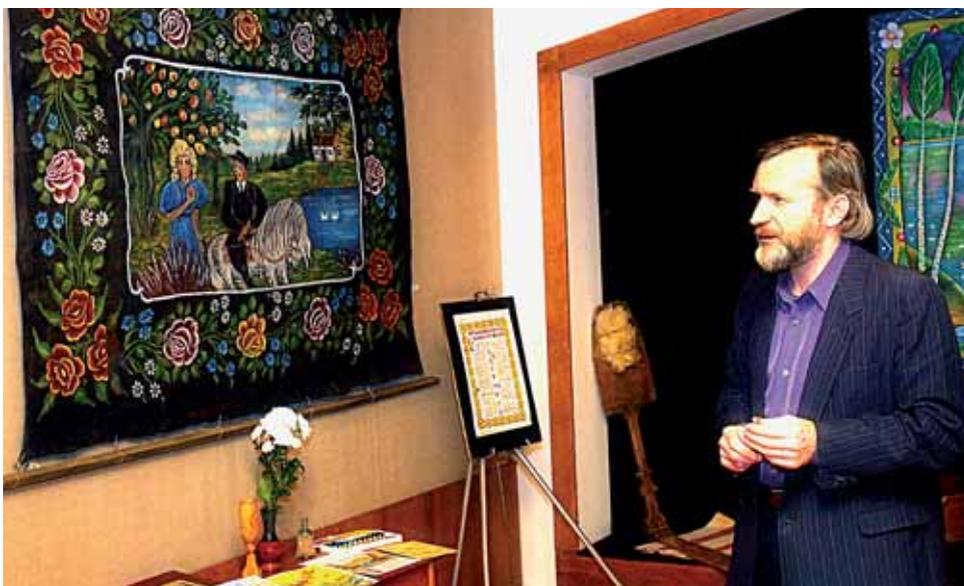
што на гэтым і іншых дыванах чытаецца стомленасць суровым, памножаным на здек працяднямі, жыццём, сумненняў няма ніякіх. У свой час Алену Кіш энцыклапедыя абачліва аднесла да “майстра дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва”. Уладзімір Басальга ў лаканічнай нататцы ў “Энцыклапедыі літаратуры і мастацтва Беларусі” сказаў пра творы сваёй зямлячкі: “Блізкасць да традыцый мясцовай народнай раз-

Блакит, сінява, вада і аблок — гэта спатольнае выратаванне ад смагі жыцця.

Чаму ж і камерны “Відок з лебедзямі” Фёдара Сухавілы выстрэльвае, прарываецца праз заслон дэкаратыўных кветак, якой абрамляецца яго карціна светабачання? Чаму возера (ці рака?) прарываецца да самых хат, адразаючы падворак, пакідаючы сядзібнай, “гаспадарчай” тэме амаль што толькі задні план?.. Часам мне падаецца, што яго дываны, хаця яны і вызначаюцца знешнім спакоем, нясуць у сабе пэўную адзнаку дынамічнасці і нават дэманізму Урубеля.

Магчыма, памыляюся, але вось такое параўнанне выпявае, калі падоўгу ўзіраюць ў рэпрадукцыі дываноў Алены Кіш, у работы Драздовіча, Сухавілы. У кожнай рабоце гэтых мастакоў ёсць вышэйшая гармонія, зразумелая і адкрытая кожнаму.

У канцы размовы заўважу, што часам блытаюць дзве прыныцы розныя рэчы: прымітыву і прымітывізм. Непасрэднае, па-дзіцячаму вострае і яркае бачанне свету з-за гукавой блізкасці гэтых значэнняў, памылкова адносяць да прымітывізму. Вельмі хочацца як мага далей развесці адно ад другога гэтыя два значэнні, каб нават самыя недасведчаныя ў мастацтве людзі не блыталі іх паміж сабой... Як кажуць, болей тут дадаць няма чаго.

Юрый Малаш на адкрыцці выставы найўнага мастацтва ў Заслаўі

мастацтва, бо яно, маўляў, не адпавядае крытэрыям акадэмічнага кшталту. Аднак адсутнасць навыкаў прафесійнага падыходу яшчэ не прычына, каб аднесці той ці іншы твор да найўнага мастацтва ці да прымітыву.

Наіўны мастак, выкарыстоўваючы самы міні-

годзья, пра што ён? Гэтыя яе львы, што аглядаюць нас і дробных людзей ў лодцы на азёрнай прасторы, схаванай сярод буйнай лугавіны і дзіўных дрэваў, што сыходзяць у паднябессе...

Такім бачылася мастацтва вызваленне ад сурогава жыццёвага побыту? Тое,

малёўкі ў дэкаратыўнасці прапрацаваных дэталей, лаканічнасці колераў, шырокім выкарыстанні раслінных элементаў. Толькі не магу тут пагадзіцца з “лакальнасцю колераў”. Так, мастацкая палітра бедная, але ў абмежаваным выкарыстанні колераў ёсць свая глыбіня.

Палац Тызенгаўзаў — у надзейных руках

(Працяг. Пачатак на стар. 1)

— І колькі ж усё гэта каштавала, Уладзімір Мікалаевіч? Як вам удалося атрымаць такія вялікія сродкі з дзяржаўнага бюджэту?

— Ведаючы, што найпершы рэстаўрацыйны клопат краіны — Мір і Нясвіж, на дзяржаўныя грошы мы і не разлічвалі. Усё фінансаванне або мясцовае, з пастаўскіх сродкаў, або ўласнае, са сваіх даходаў. Вось вы бачыце парадны ўваход. З яго ганку выступалі лепшыя музычныя калектывы Мінска, спявала народная артыстка Расіі Лідзія Абрамава, якой тут вельмі спадабалася. На канцэртах выконвалася музыка Канстанціна Тызенгаўза... А турыстам з Заходняй Еўропы больш па душы ўтульны ўнутраны дворык. Толькі за першае паўгоддзе мінулага года ў палацы пабывала звыш пяці тысяч арганізаваных наведвальнікаў, айчынных і замежных. А колькі прыходзіць прыватна!

Гаворка працягваецца пад скляпеннямі ўтульнай кавярні “У Антонія” (зразумела, Тызенгаўза). Бальніца атрымала на яе... ліцэнзію. У зале гарыць камін. Посуд на сталі ўпрыгожаны гербамі Тызенгаўзаў. На сценах — здымкі пастаўскіх архітэктурных помнікаў.

— Ведаеце, колькі ў нас садачных месцаў? — працягвае Уладзімір Мікалаевіч. — Больш за сорок. Каб можна было размясціць дзеля абеду ці вячэры падарожнікаў нават з вялікага аўтобуса. У Паставах вельмі ініцыятыўна працуе турыстычны цэнтр.

— А наведвальнікаў не бянтэжаць хворыя? Ці наадварот?

— Мы імкнемся, каб шляхі турыстаў нідзе не скрыжоўваліся з нашымі пацыентамі.

— Гістарычнасць месца неяк уздзеінічае на хворых?

— Безумоўна. Вось толькі адзін прыклад. Нейка пажылому вяскоўцу трэба было ісці на аперацыю. Спачатку ён яе баяўся. А потым

пасядзеў на лавачцы перад палацам, прыходзіць да мяне і кажа: “Ведаеце, паглядзеў на вечнасць, і ўжо не баюся. Будзь, што будзе. Пайду!”

— Хто ж расказвае наведвальнікам пра палац і Тызенгаўзаў? Гіды з турыстычнага цэнтра?

— Навошта ж! Экскурсіі

справах ЮНЕСКА, падарыў для музея тры старыя карты са сваёй калекцыі.

— Музейная экспазіцыя будзе расшырацца?

— Абавязкова. Мы мяркуем шырока паказаць тут гісторыю медыцыны на Пастаўшчыне. Яна таксама звязана з Антоніем Ты-

Палац Тызенгаўзаў у 20-ыя гады мінулага стагоддзя

кваліфікавана праводзяць валанцёры — медыцынскія работнікі. Як вы, можа быць, заўважылі, на стэндзе каля ўваходу ёсць матэрыялы пра дзейнасць бальнічнага клуба сяброў ЮНЕСКА. У ім каля дваццаці асобаў — лекараў, медыцынскіх сясцёр. Вось яны і становяцца ў вольны час, па графіку, экскурсаводамі. Расказваюць не як дылетанты, а як спецыялісты, бо праходзяць адпаведныя курсы. І не задарма, вядома, працуюць. Атрыманыя даходы дазваляюць ім тут, “У Антонія”, танна і смачна паабедкаць. Дарэчы, пакаштуйце гэтае печыва, гэтую гарбату. Усё сваё, зробленае па старых рэцэптах... Ну, а для турыстаў мы падрыхтавалі музейную экспазіцыю, асвойваем для іх вялікія памяшканні ў падзямеллях палаца. І тут знаходзяцца дабрадзеі. Да прыкладу, Уладзімір Рыгоравіч Шчасны, старшыня Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па

зенаўзам, з яго медыцынскай школай у Гродне.

— Наколькі мне вядома, у школах Тызенгаўза вучыліся на лекараў, медсясцёр і павітух таксама дзеці прыгонных сялян з Пастаўшчыны. Раслі, так сказаць, свае медыцынскія кадры. Каго тут можна прыгадаць? Хто — вашы папярэднікі?

— Ну, хаця б Юзаф Кавальскі.

— Той самы, што працаваў лекарам у Коўне? Памятаецца, у яго жонкі Караліны было нешта накшталт рамана з Адамам Міцкевічам, тады настаўнікам ковенскай гімназіі. Хутчэй за ўсё, паэт знайшоў у яе разуменне і спачуванне пасля асабістай трагедыі. Але, тым не меней, Кавальскі выклікаў Міцкевіча на двубой (дуэль) гонару...

— Так, той самы. Але вы, мабыць, не ведаеце, што нарадзіўся ён у Паставах, у сям’і мясцовага ваеннага ўрача доктара медыцыны Кавальскага, таксама Юзафа.

Так выглядае знакаміты палац сёння

штодзённай увагі.

— А цікавасць да гісторыі адкуль?

— Пачалося ўсё з таго, што ў Чарэшлі, суседняй вёсцы, ураджэнец нашых краёў вядомы археолог Леанід Побаль вёў раскопкі. Я прыходзіў і з цікавасцю глядзеў, дапамагаў. Потым аказалася, што гарадзішчаў і курганоў багата і на Пастаўшчыне, што каб аднавіць палац, трэба ведаць, як ён выглядаў раней, трэба звярнуцца да тых суайчыннікаў з Літвы, Польшчы, Англіі, якія да вайны вучыліся тут у гімназіі. Дарэчы, буклет пра палац, выдадзены з дапамогай ЮНЕСКА, пайшоў нават у Аргенціну і Аўстралію. А веданне гісторыі? Што ж, самавукам давалося яго паглыбляць.

— І апошняе, традыцыйнае пытанне. Якія планы на бліжэйшую будучыню?

— Закончыць навідзненне парадкаў на прылеглай да палаца тэрыторыі. А яе ў нас нямала — шэсць гектараў. Перад новымі будынкамі вырасцім заслону з дрэў, каб шматпавярховікі не “ціснулі” на аднапавярховы палац. Хочам мець свае сайты пра палац і пра бальніцу.

— Тады — дзякуй за цікавую гаворку. Прызнаюся, спачатку ў мяне была думка азагаловіць матэрыял так: “Са спадаром Чакавым гаварыць цікава”. Але, гульня слоў тут не зусім дарэчы. Куды важней, што галоўны ўрач бальніцы яшчэ і гаспадар гістарычнага палаца. А яшчэ і музейнай экспазіцыі, і васьм гэтай кавярні. Пспехаў вам у такой шматаблічнай і напружанай рабоце!

СУАЙЧЫННІКІ Ў СВЕЦЕ

Шчодры дар землякам

Імя польскага мастака Сергіюша Грудкоўскага амаль невядома ў Беларусі. А між тым яго жыццёвы лёс цесна звязаны з Гродзеншчынай.

Гэтая асоба з вельмі цікавай біяграфіяй. Нарадзіўся Сергіюш Грудкоўскі ў вёсцы Баравічы ў 1916 годзе, дзіцячыя гады правёў на Слонімшчыне і Навагрудчыне, закончыў гуманітарны ліцэй у Баранавічах. З самага пачатку і амаль да апошніх дзён Другой сусветнай вайны мужна змагаўся на яе франтах, за што ўганараваны многімі дзяржаўнымі ўзнагародамі Польшчы. І не толькі Польшчы. У час завяршальных баёў на мяжы Чэхаславакіі і Германіі ён, камандзір батальёна, праявіўшы мужнасць

і кемліваць, фактычна ўратаваў штаб Першага беларускага фронту, які апынуўся ў цяжкай сітуацыі. За гэта наш суайчыннік тады атрымаў ордэн.

Адразу ж пасля дэмабілізацыі, у 1945 годзе, Грудкоўскі стаў студэнтам Акадэміі мастацтва ў Варшаве, дзе яго настаўнікамі былі знакамітыя прафесары Ян Цыбіс і Януш Падокці. Пазней наш зямляк атрымаў вышэйшую сельскагаспадарчую адукацыю. Працаваў на розных кіраўнічых пасадах у сельскай гаспадарцы. Але на ўсё доўгае

жыццё захаваў любоў да выяўленчага мастацтва.

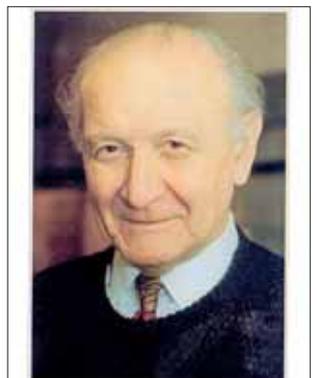
Грудкоўскі — аўтар каля 500 мастацкіх твораў. Ён прымаў удзел у 22 персанальных і звыш 30 сумесных выставах у Польшчы, Аўстрыі, Венгрыі. Яго творы знаходзяцца ў фондах музеяў розных краін Еўропы. Як гаворыцца ў каталогу адной з выстаў мастака, “Сергіюш Грудкоўскі з’яўляецца выключнай асобай, які ў яго выяўленчае мастацтва. Можна дзівавацца ім не толькі як знакамітым мастаком, але і як чалавекам вялікага сэрца...” Ад сябе дадам: яшчэ

і незвычайна працавітым. У 2005–2006 гадах, ў 90-гадовым узросце, за некалькі месяцаў ён напісаў звыш 30 мастацкіх твораў, якія былі выстаўлены на яго юбілейнай выставе ў Варшаве.

Суайчыннік не забываў пра свае родныя мясціны. Нядаўна ўрачыста перадаў Слонімскаму краязнаўчаму музею імя Іосіфа Стаброўскага 30 акварэляў, напісаных ім у розныя гады і прысвечаных краям і памятным мясцінам Слонімшчыны, а таксама Мерачоўшчыне (цяпер Брэсцкая вобласць), дзе нарадзіўся Тадэвуш

Касцюшка. Я выступіў ад імя Пасольства Беларусі ў Польшчы, якое і арганізавала перадачу дара. Сам мастак, на жаль, не змог прыехаць у Слонім па стану здароўя.

Трэба адзначыць, што перадача твораў Сергіюша Грудкоўскага слонімскаму музею — частка плана па вяртанню ў Беларусь гістарычнай і культурнай спадчыны, што быў распрацаваны Міністэрствам замежных спраў і адпаведнымі ўстановамі іншых краін. Так, у мінулым годзе, згодна плану, на Радзіму вярнуліся

SERGIUSZ GRUDKOWSKI

звыш 300 асобнікаў літаратуразнаўчай і гістарычнай літаратуры, якія з’явіліся падарункам вядомага вучонага-беларусіста Базыля Белаказовіча. Сёлета плануецца перадача літаратурных твораў і навуковых прац іншых вядомых у Польшчы пісьменнікаў і навукоўцаў, генетычна звязаных з Беларуссю.

Тадэвуш Стружэцкі, саветнік Пасольства Беларусі ў Польшчы

Праз агонь і спевы...

Маскі, пераапананні, лялечныя прадстаўленні, катанні на каруселі і абавязкова смех і забавы... Не, гэта не карнавал у Рыа-дэ-Жанейра. Гэта — “спякотная” славянская Масленіца! Вось калі народ весяліцца і адводзіць душу, нават снег і маразы — не перашкода. З даўніх часоў вядома: на Масленіцу спяшаецца вясна, зіма саступае ёй дарогу.

Кацярына Немагай

Сімвалічныя провады зімы прайшлі ў Беларускім музеі народнай архітэктуры і побыту ў Строчыцах, што недалёка ад Мінска. Якія гуляні тут развярнуліся! Захоп лядовага гарадка, катанне на санях, снежкі...

Масленіца, па сутнасці, свята язычніцкае, хоць і было прызнана Праваслаўнай царквой. Раней называлі яе “Валоссем” (ад імя бога Велеса, які лічыўся заступнікам закаханых). У цэрквах у гэты час вячалі маладых, таму і гуляні праходзілі не толькі масленічныя, але і вясельныя. Гэта была і лепшая

пара для нежанатых — на ўсеагульным “балагане” лёгка знайсці сабе пару. Успомнілі пра такую асаблівасць і ў Строчыцах.

Сапраўды, гэта было свята для моладзі. Прыглядваліся дзяўчаткі да хлопцаў на традыцыйных хатніх вячорках. А тыя, у сваю чаргу, не губляліся — падчас зімовага абраду “Жаніцтва Цярэшкі” запрашалі прыгажунь на танцы.

А потым усіх чакала сустрэча з уладаром маразоў Зюзай, гульні і забавы павітухі бабкі Параскі... Прымусяду задумацца жартаўлівы абрад “Пахаванне дзеда”. Адценні жалю з’явіліся на тварах

Провады зімы ў Строчыцах заўсёды напоўнены смехам і радасцю

гледачоў, а ў сэрцы закраліся думкі, што не толькі зіма ад нас адыходзіць...

Настрой палепшылі народныя песні і музыка, што гучалі на працягу ўсяго дня. Артысты з фальклорных гуртоў, якія выконвалі каларытныя беларускія танцы, закружылі гасцей у карагодзе вакол чучала Марэны — сім-

вала зімы. А праз хвіліну над ім ужо ўзвілося полымя. Рытуальнае спалванне саламянай лялькі набліжае, па павер’ях, да вясны. Разам з чучалам гарэлі і старыя рэчы ўдзельнікаў масленічнага карнавалу, якія яны кідалі ў агонь, каб прагнаць “нячыстую сілу”, што да іх прычэпілася. Усё гэта суправаджа-

лася развіталымі песнямі, жартамі, зваротамі да Сонейка, каб яно разам са сваімі промнямі прынесла на зямлю людзям радасць і шчасце.

І на гэтым забавы не скончыліся. Засталося зрабіць самае галоўнае — адведаць гарачыя, духмяныя, апетытныя бліны. А іх было ў страчанскай карчме — хоць

адбаўляй!

Не забыліся ў Строчыцах і пра тое, што апошні дзень Масленічнага тыдня — Даравальная нядзеля. Не змаўкалі званкі мабільных тэлефонаў: людзі прасілі прабачэння ў родных і сяброў, даравалі крыўды... І, нарэшце, з чыстым сэрцам вярталіся дадому.

ПОЗІРК У ГІСТОРЫЮ

Муза французскага майстра

Сам Пікаса запрашаў яе да сябе ў майстэрню, цікавіўся, што яна думае наконт яго новых карцін. Наогул, беларуска была натхненнем славутага французскага мастака Фернана Лежэ.

Павел Гаспадыніч

Пасля першай сусветнай вайны сям’я Хадасевічаў засталася без пастаяннага прытулку. Аднак гэта не перашкодзіла Надзеі здзейсніць сваю “ружовую” мару — яна паступае ў Варшаўскую акадэмію мастацтваў без усялякіх іспытаў. На той час ёй было толькі 16 гадоў. У сценах гэтай навучальнай установы лёс пазнаёміў яе з маладым французам, за якога яна неўзабаве выйшла замуж. Пасля вяселля маладыя пераехалі ў Парыж да вядомага мастака Фернана Лежэ, які пагадзіўся стаць іх настаўнікам.

Спачатку слынны творца не звярнуў аніякай увагі на Надзею. Аднак, праз некаторы час, Лежэ быў глыбока ўражаны, калі прагледзеў некалькі работ беларускай дзяўчыны. Яны настолькі спадабаліся майстру, што ён... закахаўся ў Хадасевіч. Якраз тады Надзея развялася з першым мужам.

Пасля Другой сусветнай вайны, калі Лежэ вярнуўся ў Парыж з Амерыкі, Надзея ўжо была вядомай мастачкай: карціны яе пакупалі з ахвотаю, і нават сам Пікаса запрашаў яе да сябе ў майстэрню, цікавіўся, што яна думае наконт яго новых карцін.

Неўзабаве Надзея Хадасевіч выйшла

Адна з карцін Фернана Лежэ

замуж за Лежэ, які пазней прызнаўся, што да знаёмства з беларускай адносіны з жанчынамі ўспрымаў толькі як адпачынак ад бясконцай работы. Са з’яўленнем Надзеі ён зразумеў, што пакахаў упершыню за свае семдзесят гадоў. Дарэчы, у майстэрні Хадасевіч заўсёды спявала беларускія песні, а калі раптоўна спынялася, Лежэ патрабаваў працягнуць...

Надзея збіралася прывезці мужа на сваю радзіму, аднак ён не дажыў да гэтага часу...

Пасля смерці вялікага мастака наша суайчынніца адкрыла на поўдні Францыі Музей Фернана Лежэ. Хадасевіч прывозіла яго карціны ў Маскву, і наадварот: наладжвала выставы савецкіх мастакоў у Парыжы.

ДЗІЦЯЧАЯ ЧЫТАНКА

Урокі дзеда Усёведа

Добры дзень, мае дарагія хлопчыкі і дзяўчынкі! Тэма нашага ўрока сёння — “Адзенне”.

Адзенне, адзежа — одежда. Вопратка — верхняя одежда. Вайсковая вопратка — военная одежда.

Цывільная вопратка — штатская одежда. Адзьяваць, апранаць (вопратку) — одевать.

Раздзявацца, распранацца — раздеваться.

Бялізна — бельё.

Кашуля, сарочка — рубаша, рубашка.

Спадняя кашуля (сарочка) — ніжняя рубашка.

Сукенка, плацце — платье.

Спадніца — юбка.

Гестка — кокетка.

Каўнер — воротник.

Кішэнь — карман.

Гаплік — крыючок.

Гузик — пуговица.

Маланка — молния.

Спражка — пряжка.

Фартух — передник.

Штаны, порткі — брюки.

Кажух — тулуп.

Футра — шуба.

Капялюш — шляпа.

Цёплая (футровая) шапка, кучомка — меховая шапка.

Берэт — берет.

Хустка — платок.

Насоўка — носовой платок.

Панчохи — чулки.

Шкарпэткі — носки.

Вэлюм — фата.

■ Хоць і не багаты, але ж не апранаецца ў латы.

■ Кажух грэння не любіць.

Загадкі

■ Зверху гола, знізу лахмата, цяплом багата. (Кажух)

■ Ты ідзі туды, а я — сюды, і сядземся на пуповай гары. (Рэмень, пояс)

■ Пад прыпечкам рубяжы, а хто ведае — не кажы. (Пацеркі на шыі)

Для цікаўных

Беларускі народны касцюм ствараўся і бытаваў у асяроддзі працоўнага люду, але і шмат хто з заможных жыхароў гарадоў карыстаўся прыгожым, каларытным нацыянальным адзеннем. У народным касцюме адлюстраваліся і захаваліся да нашага часу багатыя традыцыі народнай творчасці.

Некалі нашы дзяды і прадзеда аддавалі перавагу ў адзенні кашулі, нагавіцам, камізэльцы. Кашулю насілі навыпуск, падпяразвалі поясам, калошы абгортвалі анучамі і запраўлялі ў пасталы, боты ці лапці. Галаўнымі ўборамі былі капялюш, магерка, аблавуха. Цераз левае плячо ці да пояса падвешвалі скураную сумачку — ша-

бету. Касцюм меў сціплае аздабленне, у ім пераважаў белы колер.

Куды больш разнастайна і ярка любілі апранацца нашы матулі і бабулі. Напрыклад, у жаночай кашулі (было тры асноўныя тыпы: тунікападобная; з прамымі плечавымі ўстаўкамі; з гесткай) увага звярталася на ўпрыгожванне рукавоў.

Згадаем і паясное адзенне жанчын: многія віды спадніц (андарак, саян, палатнянік, летнік), а таксама панёвы, фартухі. Дэкаратыўным малюнкам на спадніцах і панёвах у асноўным была клетка (падоўжаныя або папярочныя палосы ў чырвоным, сіне-зялёным ці серабрыста-белым каларыце). У жаночае ўбранне ўваходзіў і гарсэт у выглядзе безрукаўкі. Абавязковы элемент — рознакаляровы пояс з кутасамі, махрамі ці пампонамі. Святочны ўбор дапаўнялі пацеркі (з кавалачкаў бурштыну, каменю, шкла, дрэва і іншага).

У пачатку XX стагоддзя пачаўся новы этап развіцця народнага адзення, многія віды і састаўныя яго часткі выйшлі з ужытку, а тыя, што засталіся, і тыя, што ўзніклі, сталі больш зручнымі і дасканалымі.

Ваш дзед Усёвед